

De Schrift verstaat dit niet in dien patheistischen zin, waarnaar alle dingen uit inhoudlooze „Vernunft”, uit het met het onbewuste identische „Ueberbewusste,” uit alogischen wil of blinde natuurkracht zouden zijn voortgekomen. Want hoe zouden de ideeën, die in de wereld zijn, daarin ooit de verklaring van heur oorsprong kunnen vinden? Evenmin als het materialisme in staat is, om het denken te begrijpen als een product van stofwisseling, is het aan het atheïsme mogelijk, om de wereld uit het onbewuste, hetzij dit rede of wil heet, te verklaren. Als de wereld inhoud van ons weten kan zijn, moet zij zelve te voren klaar en onderscheiden gedacht zijn. Alleen wijl in God de *πρῶτη γνῶσις* is van alle dingen, zijn deze al te zamen *φανερωσις* van zijne gedachten. De universalia zijn in re, omdat zij ante rem in het Goddelijk bewustzijn bestonden. De wereld zou ons niet bekend kunnen zijn, indien zij niet bestond; maar zij zou niet bestaan, indien zij niet te voren door God ware gedacht. Wij kennen de dingen, omdat zij zijn, maar zij zijn, omdat God ze gekend heeft ¹⁾. De leer van de schepping aller dingen door het Woord Gods is de verklaring van alle kennen en weten, de onderstelling van de correspondentie tusschen subject en object. Zooals de zintuigen overeenstemmen met de elementen der dingen, zoo beantwoordt het verstand aan de gedachte, die deze elementen tot dingen, tot lichamen, tot eene natuur en wereld verbindt. Omdat *το βλέπομενον* niet *ἐκ φανισμενων* geworden is, Hebr. 4 : 3, kunnen de *ἔργα τοῦ Θεοῦ* uit zijne werken *νοούμενα*, door den *νοῦς*, worden aanschouwd, Rom. 1 : 18. De universalia in re gaan langs den weg der zinnelijke waarneming door denkende werkzaamheid van den *νοῦς* in ons

1) *Augustinus*, Conf. XIII 38. De civ. Dei XI 10.